

Излагање специјалног представника ЕУ за Косово Питера Фејта у Европском институту међународних и европских послова у Даблину, 13. априла 2010. године

Даме и господо,

У данашњем излагању намеравам да бацим светло на три значајне области: на напредак и изазове током последње две године, затим приоритете ЕУ за Косово и њене обавезе према Косову, и на трећем месту напоре ЕУ у обликовању политике за Косово у оквиру Лисабонског уговора. Верујем да постоји подршка и добра воља да се позиција Косова учврсти у правцу европске будућности и сматрам да се тај моментум не би смео изгубити. Изазови за ЕУ су:

- i) да надгледа процес промена и реформи и

- ii) пружи Косову и Србији светионик – циљ, који је толико привлачан да би оне биле спремне да преброде неке тешкоће, превладају их, као и да превладају неке контроверзе да би заједно напредовали у једном регионалном контексту.

Од проглашења независности у фебруару 2008. године институције Косова функционишу, мада не увек у пуном потенцијалу. Парламент је прихватио законе, влада доноси и спроводи одлуке, а почео је са радом и нови Уставни суд. Исто тако, Еулекс, највећа мисија ЕУ за спровођење закона, присутан је на Косову са 1.600 полицајаца, судија и тужилаца како би надгледао најважније реформе у свим областима владавине закона. Даљи напредак на том фронту захтева практичну сарадњу са властима како у Београду, тако и у Приштини. Недавни општински избори у којима су учествовале све националне групе показују да су демократски процеси почели да заузимају централно место. Мада је неправилности било, уопште узев, ти су избори задовољили међународне стандарде. Оно што на тим изборима највише охрабрује било је учешће косовских Срба који сада живе у новим општинама са српском већином. Учесће Срба северног Косова било је минимално, али ако су општине на југу и у средишту Косова успешне, оне ће пружити пример косовским Србима са севера да у будућности учествују. Европска унија је основала "Кућу ЕУ" на северном Косову како би повећала утицај на становништво те

области. Сада на Косову људи заиста износе своје ставове и желе да буду саслушани.

Постоји стабилан напредак у односу на бриге и проблеме мањинских групација, као и деликатан, али неопходан процес помирења. Леп пример је недавни почетак 30-месечног пројекта Комисије ЕУ за везу (European Commission Liaison Office – ECLO) у вредности од пет милиона евра за затварање привременог смештаја загађеног оловом у северној Митровици. Овај пројекат омогућава да се 90 породица Рома, Ашкалија и Египћана пресели у Ромску махалу у јужној Митровици и друге крајеве. Овај пројекат такође омогућава помоћ у обучавању и новцу како би се ове групације интегрисале у јужној Митровици.

Ово су охрабрујућа дешавања за нас, ЕУ партнере Косова, и за народ на Косову.

Међутим, прелаз из садашњости у европску будућност заиста је оптерећен и бројним изазовима, што је чињеница позната како косовским властима, тако и њиховим међународним пријатељима. Списак непосредних проблема укључује борбу против организованог криминала и корупције, оживљавање судског система, осигуравање потпуне одговорности јавних институција, приступ систему здравства, школства и финансијским средствима, као и знатно повећање учешћа жена и разних група у мрежи политичког и социјалног живота. Ово доводи до онога што сви ми сматрамо темељем демократске државе – а то је владавина закона [\[1\]](#). Јер без владавине закона, истински напредак не може угледати светло дана.

Даме и господо, централна улога владавине закона може се пратити уназад, све до времена Магна карте и Закона о правима, по коме се „чак и краљеви потчињавају закону“. Владавина закона прожима сваку област живота – пословне активности и трговину, привлачење страних инвестиција, успостављање ефикасне администрације, стварање личних или комерцијалних веза, а списак је далеко већи....

Последње године су показале да владавина закона не остаје ограничена само на области закона или политичког живота, него заадире и у област финансија, економије, па и даље од тога. Док се свет суочава са растућом глобализацијом и њеним последицама, испитује се све више и владавина закона у областима као што су судска контрола, habeas corpus [\[2\]](#), исправно процесуирање, право приступа судству и одговорност изабраних вођа бирачима. Цитираћу ранију председницу Мери Робинсон: „Без владавине закона, државни званичници нису ограничени општеприхваћеним

правилима понашања. Без владавине закона, нису гарантовани достојанство и једнакост свих људи, а њихове могућности да траже исправљање оног на шта се жале, као и испуњавање њихових друштвених аспирација, јесу ограничени.“ Ово не сме бити случај на Косову, и то је разлог због кога је ЕУ одредила владавину закона као најважнију област на коју ће усредсредити пажњу и напоре.

На Косову постоји неколико препрека за успостављање чврсте владавине закона. Нарочити изазови су корупција и организовани криминал како на Косову, тако и у региону. Појединци морају бити одговорни за своје поступке и не могу бити изнад закона. Амбасадор САД на Косову је понављао да чланови политичке елите не могу да сматрају да су изнад закона. „Они нису посебни и нису различити. Они су као ви и ја, и као свако други. Морају да буду одговорни пред законом.“ Заиста је охрабрујуће видети како се успостављају нове правне институције, нове инстанце које су недавно донеле правно утемељена и добро образложена мишљења у случају комуналних права и избора. У борби против корупције и превара судска независност све више постаје императив.

Очекивања Брисела су јасна. Постоји снажан захтев за реформама којима се потврђују обавезе за чланство у ЕУ. Са своје стране, Косово тражи визну либерализацију, трговинске преференцијале и подршку буџету. Редовна годишња процена Европске комисије из прошле године утврдила је области у којима су потребне реформе и покренула је конструктивни дијалог у оквиру процеса стабилизације и придруживања. Треба се надати да ће током неколико следећих месеци доћи до ближе регионалне сарадње између Косова и Србије, што би осигурало стабилан напредак у правцу њихових европских перспектива.

Као специјални представник ЕУ, надам се да ће и ова година бити чак и плоднија него претходне две. ЕУ је себе поставила као партнера Косову у борби против криминала и корупције и наставља напоре како би то остварила и на северу, трудећи се да ангажује цивилно друштво у демократизацији и европеизацији иницијатива, да надзире реформе и преуреди јавна и приватна предузећа како би охрабрила директне иностране инвестиције на Косову. Тема која наткриљује све ове напоре је да се на крају постигне сигурност локалног власништва и солидни европски идентитет који је спреман да пригрли своју европску будућност.

Широка политичка подршка је неопходна за успех било које мисије у постконфликтном контексту. Треба се надати да ће нови институционални аранжмани европске спољне политике након усвајања Лисабонског уговора повећати потребу да се усредседи на осигуравање подршке Европској унији на Косову. Повећање значаја положаја високог

представника ЕУ за спољне послове и Службе за спољне активности веома је добродошло у оквиру ових нових аранжамана, а и појачаће заједничке циљеве спољне политике свих 27 држава чланица. У случају Косова, треба се надати да ће то окупити свих 27 држава када је реч о кључним областима владавине закона и општем економском напретку и без предрасуда у односу на питање статуса Косова. Исто тако, очекујем да ће уследити и даљи кораци у придржавању међународних стандарда у области људских права, нарочито права деце, жена и заједница. Шта све ово значи за Косово? Ови нови развојни правци у спољној политици сада отварају простор за даље развијање аранжмана са ЕУ и за сигурност да су поруке обе стране разумне и да се циљеви могу постићи. Потребно је да Косово има поверење у пут напредовања у ЕУ, и да са своје стране докаже да је партнер од поверења, заинтересован за развој економије слободног тржишта, за привлачење инвестиција и за омогућавање свакоме да буде равноправан учесник у заједничкој будућности. И више од дипломатске подршке, народу Косова је потребна социјална и економска подршка и истинска посвећеност ЕУ како би европска перспектива била динамична и конструктивна.

Била ми је привилегија што сам могао да будем сведок рађања новог европског Косова. Даљи напредак ће захтевати да се пажљиво ослушкују бриге локалних власти и јавности. Мој посао прате фрустрације и тешкоће своје врсте, и понекад смо недовољно стрпљиви око брзине промена, увек желимо да видимо више! Међутим, срећан сам што могу да вам саопштим да је поуздана динамика и нада обухватила цело Косово, што и видим путујући широм ове брдовите територије. Посебно ме инспиришу сусрети са омладином, која кључа свежим идејама и жељна је да се што тешње повеже са спољним светом. Њих не смемо да разочарамо. Овај период је изазов за ЕУ и за читав регион у потрази за европском перспективом. Ниједна страна не сме себи да дозволи да у недовољној мери подржава узајамне коначне аспирације.

И најзад, даме и господо, желим да упутим и реч захвалности за изванредан допринос који је народ Ирске дао за европску перспективу Косова. Двадесетог априла 220 ирских војника ће напустити базу у Приштини. Они су вршили пешадијске дужности у штабу мисије, као што су патролирање и сакупљање обавештајних података и помагали изградњу многих сфера цивилног друштва. Веома ће недостајати њихов изванредни професионализам и ја их данас похваљујем за изузетан рад и посвећеност. У мојој канцеларији, као и у Еулексу, имамо талентоване ирске колеге који се као полицајци, цариници и правни саветници ангажују на побољшању живота народа Косова. Они су поносни представници ове земље, а ми смо имали срећу што су били са нама. Наставићемо са послом на Косову, сигурни да ћемо генерацијама које долазе засадити семе боље будућности за Косово и његов народ.

Велико вам хвала.

Видео-презентација говора специјалног представника ЕУ на Институту међународних и европских послова се налази на линку: <http://www.iea.com/events/kosovo-two-years-on>

(Превод са енглеског **Василије Клефтакис**)

[1] Значење овог термина може варирати у дијапазону од “праведности“ до “законитости“ или “владавине законитости“. За овај текст одабрано је углавном ово последње значење (прим. прев.).

[2] Habeas Corpus Act (“имаш своје тело“) енглеско законско правило из 17. века по коме се стављање у затвор сме вршити једино по судском налогу, а затвореник мора у законском року да буде обавештен о садржају оптужнице (прим. прев.).